

Гордана Ђилас

С Р Ц Е
М А Л Е
П Т И Ц Е

Гордана Ђилас

СРЦЕ МАЛЕ ПТИЦЕ

БИБЛИОТЕКА
ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Главни и одговорни уредник
Др Небојша Кузмановић

Уредник
Весна Башић

Дизајн корица
Павле Бајазет

Гордана Ђилас

СРЦЕ МАЛЕ ПТИЦЕ

Приповести

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ

Нови Сад, 2022.

САДРЖАЈ

Напомена читаоцу	9
----------------------------	---

ПОД МАСЛАЧКОМ

Под маслачком	13
Немушто писмо	15
Повисилица	16
Увод у поетику приповедања	18
Заувек присутан	19
Оно чега нема	20
Пропланак / Деликт мишљења	21
Оука	23
Преображај	25
Ватра у пећи	26
Напољу	27
Одложени живот	28
Дигитално благостање	29
Тунел	30
Моја мајка телефонира у Матицу српску или живот је добар	31
Лезите на леђа	32
Зашто се смеје?	33
Дечак и ветар	34

Гордана Ђилас

Да ли могу да будем оно што се не види?

Оно што нисам?	35
Врт у тами / У тами врта	37
Silenzio!	39
Поздрав с белим радама	41

РАВНИЦА

Равница	45
Нежност	46
Неспокој	48
Лоши поступци	49
Ране које не зарастају	50
Светлост	51
Друго ја	52
Ваздух	53
Јануар	54
Као да ћу те наћи	55
Ако пристанеш	56
Ватра у рукама	57
Тишина	58
Поруга	59
Тамо је, где се мрешкају воде	60
Те ноћи	61
У сутон	62
А, опет	63

СРЦЕ МАЛЕ ПТИЦЕ

Неки људи	67
Лепи сте	68
Нешто лепо	69
Тако бива	70
Задовољство	71

Бетон	72
Два дана	73
Међед	75
Издалека	77
Богојављење	78
Златни крчаг	79
Хендикеп	80
Великодушност	81
Јабука	82
Послужавник	83
Дневничке забелешке	84
Кључ	85
Чудесан сусрет	86

ТРИ РЕЧЕНИЦЕ

Два храста	89
Гуске	90
Шврћа	91
Сове	92
Пар који се држи за руке	93
Почетак недеље	95
Стари фрижидер	96
Бубе руси	97
Тајни непријатељи	98
Књига	99
Прави идентитет	101
Друштвене мреже	102
Три реченице	104
Црвено	105
Белешка о аутору	107

Напомена читаоцу

На позив Уредништва нашег угледног часописа *Повеља*, 2016. године, написала сам за рубрику Позитив *нешѿо* под насловом „Десет (не)снимљених фотографија”. Данас, то *нешѿо* што сам тада написала, допунила сам и објединила у збирку малих приповести. Нисам писала увек, не сваки дан, јесам ноћу, јесам пред уснуће. Некада и пробуђена из сна, када је једини услов да могу да наставим сан, било писање. И писала сам, онолико колико је било потребно, знала сам тачну меру, потребну да, када завршим, одмах усним. У тим свескама записујем и поезију, наливпером. Само једним, наливпером, старинским, добијеним пре више деценија. Приповести које су ми биле потребне за овај наум биле су ту. Понекад сам само њих записивала, јер је снага свакодневних догађаја била толика да се могла изразити једино на овај начин. Оне описују сунчеву светлост, месечеве мене, људе и догађаје у међусобним преплетацима. Стога је приповести требало изабрати, проредити, прилагодити и припремити за улазак у ову књигу. Припитомити, да се не скривају од злих срца, вечно расположених. Да не црвене ако се неком допадно, и не беже.

Гордана Ђилас

Оне су посвећене местима на којима се сусрећемо, сенкама ствари, мирисима који долазе из тамнина, из ветра, из зрна баршунастог маслачка.

Расуте су дуж смисла. Свако ће тражити свој, а ове су о мом, који је и твој исто толико колико и мој.

ПОД МАСЛАЧКОМ

Под маслачком*

Када би могла, у некој фотомонтажи, да се уради фотографија белог света, или белосветска фотографија, била би то, за мене, његова слика под маслачком. Нема везе са Гуливером нити са било каквом врстом сатире или критике. Више као замисао. Иначе, једини пут када сам била жалосна због наслова нечије књиге, било је то управо због овог наслова *Под маслачком*. Мислила сам да је мој, да је то оно што ми треба да покаже *йраво сѝање сѝвари*. Неко се већ сетио пре мене. Било ми је *йу*, несазрело и немоћно да се изрази.

Мали, заклоњени микросвет, а најмоћнија заштита на свету. Војска жутих цветова којој је довољно мало сунца и воде па да крене у раст. Послушни маслачак. Наша воља и (не)могућност да се пустимо да нас нечему научи. Нека магија сигурно постоји, можда речи могу да помогну: Док пишем ове редове очекујем, немушто преврћући, у себи, безброј реченица, да ћу избећи све што желим да избегнем, да ћу њима докучити стање када ништа, баш ништа не може

.....

* Поједини наслови дати су према насловима песама, неке приповести су песме у другачијем распореду. Све антиципира на људе са именом и презименом. Да ли ће се препознати, не знам. Није важно. А то, опет, може бити било ко. Реч је мојој представи, не о њима самима, ко би то могао...

Гордана Ђилас

да ме повреди а свет замагљених ствари, нерасветљених односа, неизречених злоба, мисли брзином жеље нестаје из хоризонта на неко дуже, неодређено време. А ја дувам у маслачак, опуштена. Јер, такви су маслаци. Моћни на једино могућ начин. Они знају: моћ нам је дата да бисмо размењивали дарове.

Немушто писмо

Када би свет могао да зна како сам се уморила, записујем у дневник обавеза. Увек се провуче нека таква реченица. Као да ће ме неко чути, као да *неко* жели да то чује, тако изговарам. Одговора, наравно, нема. Ослушкујем тишину, реченица коју записујем остаје да тумара по тамним претинцима свеже ноћи. Пуштам је да оде, слободна је. Није то умор од рада, неспавања, свакодневног урањања и постојања. Од досаде којом нас затрпавају, лоших вести, предсказања, па до прикривених и отворених претњи. Доста више.

Какав би био његов одговор? Немушто писмо.

Сричем изнова, и увек први пут, као дете, као да склањам *оно мало душе* што ми је остало, заробљено у равнодушности. Остаје само чежња која кружи крвотоком.

Повисилица

Међу горштацима све је повишено. Или је било повишено: температура, емоције, свађа. Љубав се не показује, повишена је и осетљивост. Тешко ономе коме се заломи да проба вољу колектива. А он велик, многољудан. Свуда га има и сви нешто вичу. Зато је важно бити добро обавештен и знати увек са које стране вреба опасност. Код напраситог оца то се никада не зна. Један погрешан корак и готова си, следују батине. Касније сам се у животу сретала са *шакви-ма*. Они би ме препознали. Покоравала сам се колико год сам могла. Искуство ми је говорило да могу бити врло опасни и да треба да им покажем да их се бојим. Стара игра, непревазиђена.

Једна од тих игара, која се зове *школице*, призвала ми је сећање. На утабаној земљи нацрта се неколико правилних квадратића преко којих се ногом удара плочица и савладавају нивои игре. Победа зависи од вештине сваког појединог играча. Ми смо ту плочицу правили од комада цигле и била је пљосната. Звали смо је – плоја. И та реч се римовала са надимком из детињства. Када год би се посвађали око игре, узвикивали су моје име римујући га са том речју. Није значило ништа погрдно. Било је то надјачавање буком. Свако се борио за право да буде у праву и тако постигне победу.

Бар за тај дан. Сећам се како ме је то нервирало, и смешим се издалека тој зајапуреној девојчици.

Шта ли се данас, у тој игри изменило, док посматрам данашње девојчице како сатима скакућу на једној ноzi не би ли плочицу/плоју довеле до жељеног циља. Осећам благодост и нежност. Што се моје игре тиче, давно је завршена, играчи су отишли, свако за својим животом.

Чини ми се да су данашње игре много опасније и погубније.

Увод у поетику приповедања

Много сам се и лако нервирала у детињству. Знам да су то биле ситнице: чија је лопта, да ли је неко варао у прескакању конопца или приликом игре жмурке. Данас су улози већи, драматичнији, а невидљивији, понекад и скривени. О оним непрепознатим да и не говорим. Волела сам да *истџерујем њравду* као да се радило о истеривању медведа из јазбине или вука из тора препуног оваца. Као да сам знала: нема милости, увек је у питању, макар симболичка, игра на живот и смрт. Успут заинтересована за цео сплет ствари које су се око мене дешавале, без жеље да било шта од тога што се дешавало пропустим или не схватим, на дечији начин. О чему се ту ради и зашто? Посебно значење имале су речи, једнако оне изговорене и прећутане. Данас би рекли: невербална комуникација. Сведено и уопштено. Откривање Америке.

Ради се о генетски наслеђеним антенама које јединки из патријархалног племена омогућавају да преживи. Јасно, мора да се креће по неписаним али чврсто утврђеним координатама заједнице. Ако провале да си другачији, тешко теби. А да сам се осећала другачијом *знала* сам по мекоћи, страсти којом сам упијала све сензације. Никада се не зна у ком правцу нека прича може да се заврши. Стога те гурају да што пре уђеш у токове уобичајеног. Да преузмеш, као штафету, утврђен модел понашања. Да се не разликујеш.

Заувек присутан

И ничег нема. Све је привид. Записујем све што ми пада на памет, добро, не све, ипак се нека цензура ствара између главе и руке. Навика од детињства. Неће рука све да запише.

Сећам се, поводом тога, неке аналогије. Умирао је годину дана. Све време, моје сестре и ја одгонетале смо по руке и симболе који су однекуд стизали. Или смо их измишљале? Нисам сигурна. Сигурна сам у то да смо у тим покушајима *хвајшале* везу са оним светом, покушавале да успоставимо *доџицај* који би нам помогао да *йосле* можемо да наставимо са комуникацијом.

И, стварно, нека је комуникација постојала и *йосле*. У горућим животним ситуацијама осећала сам његово присуство, потпуно спремна да га прихватим таквим какав је био, јер је све своје особине задржао у тој комуникацији после. Јер, требао ми је баш такав ослонац. Ослонац, који нисам никада ни имала. Измишљала сам га, чудећи се и сама емоцијама које су ме плавиле и учвршћивале.

Али и сада, када би ме неко питао за њега, рекла бих да је ту. Заувек присутан.

Оно чега нема

Кревет је свет, увукла сам се у удобност коју ми је пружао. Ништа ми друго није ни требало. Петнаест сати целодневног рада, са кратким паузама, тек да ухватим мало ваздуха, прошло је као трен.

Последња недеља године. Чини се да ћу све одложити за наредну. Ионако је рад на себи, данас тако популаран, довео до знатних губитака. Нестали су неки људи које сам волела. Волим их још, али на одстојању и недостајању. Прво боли јако, а онда се бол постепено утапа у карактер и тако га обликује. Тугу и ојађеност још увек носим у себи, и сва је прилика да ћу и ово пренети у наредну годину. Неки су се нагло удаљили, без поздрава и објашњења. Сретнем их понекад у пролазу. Снага наших речи нестала је, негде. Остале су само слике у глави, поједине реченице. Повисилице.

Како заједно једемо тарту (знам и за боље) изложени свакој примисли и злоби, можда и пригушеном подсмеху. Али, у самом том чину нешто је узвишено и свечано и ми, као у провидној опни, опстојавамо међу њима. Светлост која зрачи разгони сенке из тамних углова, а ми у тој чаури заробљени уживамо у нашим јединим тренуцима заједништва, као у доба невиности.

Пропланак / Деликт мишљења

Кад смо већ код пропланка, свака врста приказа овог *зашићеног* простора заслужује пуну пажњу. То је пре свега чистина, видљив си са свих страна. Виде те птице са неба, са оближњег дрвета. Увек је присутно и неко усамљено дрво које доминира на чистини или је некако по страни. Део си природе и могао би бити најближи себи, чист и безазлен. На пропланку нема повлашћених. Свако ради свој посао. Пчеле, мушице, трава, разни инсекти, цвеће, лековите и отровне травке, што зависи од оног ко их испробава. Тек када си на њему у друштву себи сличнима, нарушава се склад.

Посебно на пропланку. Његову слику сам изабрала за конфликт у који сам потонула а да нисам осветила шта ми се дешава. Постао је простор напада. Вербални напад се одиграо у урбаном простору, међу уредничком хрпом књи-га што издатих, што оних које чекају да буду штампане.

Морала сам тај конфликт да преселим тамо где се ствари јасније виде и теже сакривају. Неколико седмица касније, када сам могла да о оном што ми се догодило (без кривице крива, стара и опасна тема) размишљам само главом, схвати-ла сам где сам погрешила. Грешка се састојала у томе да сам се, поводом неког догађаја, *усудила* да кажем своје мишљење.

Гордана Ђилас

Истинољубивости робујем својим коренима. Требало је да мислим како ми се каже. Да будем сагласна.

После смо покушали још једном, па још једном. Онда сам одустала. Кад ми се иде, ја идем. И добро ми је.

Окука

Треба храбрости да се воли кад дође време да се прими први ударац. Неко ће то за тебе већ израчунати, колико можеш да поднесеш: број година, оних обичних, људских и календарских, укрстиће са свим што би могло да се догоди у једном људском веку. Ето, дошао је ред и на тебе.

Не брини. Месеци ионако пролазе као на вртешци док се одрази њихових сенки оличени у разнородним догађајима таложe и, као на меком платну, стварају бескрајан низ слика.

Знају, боље од тебе, место које те највише боли. Шта те тренутно буди из најдубљег сна. Знају и крајолик у који залазиш када скупљаш мрвице, правиш погачу смисла да би наставио тамо где си застао. Квасац њен пажљиво делио изабранима. Покоји пут случајним појавама обрадован и озарен, показао си осветљено лице радости.

И десиће се, када схватиш да си опет, по трећи пут, на некој чудној кривини, у низу других, али некако посредно знаш да је она другачија. С леве стране је брдо, а с десне провалија покривена зеленилом неког истородног дрвета испод чије крошње се не види подножје, ни колико је одстојање од чврстог тла.

Дакле, лако закључујеш – лево је тврдо, то знаш, и са те стране немаш где него само у висину. Тамо те чека небо. Пробуђено, жућкасто и мутно.

Десно је порозно. Светлост се по њему разлива као млеко, блеска у кратким просјајима откривајући слутљиве обресе дна.

Иза и испред је пут.

Принуђен си да примаш речи сапутника као дарове којима те он обасипа, и да се од њих браниш сећањем да је онда када си први пут овуда прошао падала киша. И у ваздуху се преламала неизвесност, искидано и нервозно простор се пунио свежином непознатих и тек откривених мириса.

Тада нико није знао шта ће видети када скрене иза окуке. Добовала је по плеханом крову аутомобила и музика. Заједно с кишом. Високи тонови те грубо враћају. Посебно издвојени и сваки за себе *с* и *ш*. Било је речи о фотографисању које одузима душу ономе ко се превише препусти, превише покаже. Идеја је била занимљива, знао си о коме је реч. Тренутно актуелну јавну личност и сам повремено посматраш и слушаш.

Покушаваш да волиш самољубље и говорљивост сапутника. Његову потребу да покаже, у сваком трену рационални део своје личности и тиме своју супериорност. Као да те тиме награђује (опет). Било је довољно усредсредити се на ту чудну окуку и тиме показати своју незаинтересованост.

Наредна те је опет бацала у сећање како је то било када си први и претходни пут пролазио њоме, са неким другим. Очекивао је од тебе да поступком, макар вербалним, изразиш свој став о тој чудној кривини коју обоје први пут видите, а ти ћутао.

Биће, сетио си се, ако ми се опет укаже прилика, да ћу се сетити да поведем реч о фотографисању.

Преображај

У новинским извештајима за новембар 1946. трагам за умрлицом уваженог члана једне уважене институције, у рангу потпредседника. Богат и моћан пре рата, умро је после ослобођења. Али ослобођења за њега нема. Вест да је умро не излази.

Мора да је још жив кад *Слободна Војводина* или *Борба* нису донели никакво обавештење о његовом пресељењу на онај свет.

Весела омладина корача градовима наше ослобођене земље, угаљ из Бановића греје колектив Београдске текстилне индустрије, прилози за помоћ пострадалима у Албанији... Све је у знаку дубоког, великог преображаја који се до данас није догодио.

Ватра у пећи

Запалили смо ватру у старој пећи која је припадала људима који више нису живи. Нису имали ништа против.

То је неко прећутно споразумевање које не умем да објасним, али се *осетило*.

Топлина која је убрзо почела да се шири, надамак зиме, доносила је пријатност, али смо одједном постали свесни да нам у ствари недостаје она *груја* топлина. Лако је ватри. Нешто је у мени било мртво, ходала сам светом као богаљ, а да то нико, па ни ја, није приметио.

Од тог сам се сазнања уплашила. Да, било је да о томе размишљам спекулативно, на нивоу домишљања или општеприхваћених мишљења, али осетити то, у сопственој кожи, нешто је потпуно опипљиво. И болно.

Напољу

Напољу осиромашени уранијум који су нам преко *милосрдних анђела* послали господари, тихо разлаже свако добро, све чега се дотакне. Ја седим у својој капсули и желим да пишем песме. Мој једини одговор, насушна потреба, дисање.

Напоље излазим и да се смирим. Увек се некуда мора поћи, најбоље што даље.

Пожелим некога сличног по осетљивости коју *наука* тумачи као врсту егоизма. Она ме тера да се од присутности лошег чистим ветром, сунчевим зрацима, недирнутом шумом, да скидам отровне бодље са коже и мажем је прополисом или ракијом комовицом. Носим у торби неколико ченова белог лука. Палим свећу у цркви и молим за здравље и сваку добробит својим непријатељима. Заобилазим их у широком луку. Задња мера је да се претварам да не постојим, јер никада не знам када ћу бити поливена хладном водом коју имају у изобиљу.

Никада се нећу научити да им се прилагодим. Њихов мирис ме одбија. Биваћу због тога сама и на ветрометини. А кад се вратим у своју чауру, тамо ме чека неко ко ме пажљиво разгледа, и тада ме ни *џај* што ме разгледа – уопште не разуме.

Одложени живот

Још увек је сваки дан, трећа година дана наших живота обележена корона вирусом. Пандемија се проширила, ушла је у свакодневицу, унела је страх и nelaгодy у и онако нарушеној комуникацији. Учимо се новим правилима која подразумевају држање дистанце, одсуство руковања, загрљаја, ношење маске.

Трудим се да се прилагодим. Да поштујем правила. Али, одлазе неки драги људи, борим се са осећањима туге и беспомоћности. Као да правила више нема и та неизвесност, невидљивост непријатеља је најгора.

Све што чинимо, радимо, надамо се, мислимо, поново ће стећи смисао када свет овлада пандемијом. Надам се.

Али, нешто, дубоко у мени, скривено и препознато, још увек ми не дозвољава да се сетим бар понеког сна.

Дигитално благостање

Ноћ је прохладна али некако светла и прозрачна. Време се, како старим, убрзава. Остаје још, за ово вече, да саберем оно што ме тренутно заокупља.

Телефон је, немилосрдно и неумољиво израчунао неколико сати разговора. Са људима из разних крајева, из различитих места, с различитим акцентом, другачијим обавезама, окружењем. Драги, препознати одавно, повремено присутни у стварном животу. Нико из Новог Сада. Размењујемо информације, сећамо се неких заједничких тренутака, анализирамо поступке и намере заједничких нам пријатеља и познаника.

Има и нових који улазе у мој живот, с мојом надом да ће у њему и остати. Свежина речи, другачији, а опет слични, присећамо се откуцајима срца тоpline радовања другима. У ово време короне.

Све је, као, на даљину, лепо и инспиративно. Зашто, онда, осећам умор и исцрпљеност? Недостаје непосредан контакт, покрет, сенка која прелази лицем, одсјај сунчевог зрака, мирис, поглед, све чиме доживљавамо једни друге и у вербалној и невербалној комуникацији.

Тунел

Када се иза једне, друге, па треће окуке, на путу који се рачва у неколико смерова, појави тунел, који води из Срема према Новом Саду, увек сам пријатно изненађена и весела. Коначно нешто конкретно. Силазим њиме у град. Одједном осећам загађен ваздух, врелину и спарину. Некакав механизам који живи својим животом а ја ћу му проћи кроз крвоток булевара и улица све дотле док ме не усиса потпуно. Кад спере са мене све што ми је природа даривала, постајем део њега. Део множине која ме прихвата онолико колико јој је потребно. Са остатком се свако сналази како зна и уме.

На прозору је месец, упаљен до прскања.

Моја мајка телефонира у Матицу српску или живот је добар

Фотографија мајке када излази да нас испрати. Стоји на вратима огромне капије, још веће од куће која јој је, од како је постала удовица, остављена на чување, као завет. Сликана из далека, и изблиза, мобилним телефоном, фотоапаратом, понекад сама, а понекад са нама свима заједно. Снимана како маше, или отпоздравља. По киши и по лепом времену, по снегу, са марамом или гологлава.

Неће са нама, још увек. И та остављеност, и старост која јој мења боју гласа, доминира на свакој од фотографија. Боли као пробуђена савест.

Никада са њом не разговарам о интимним *сйварима* нити о некој личној nelaгоди или патњи. Никада и нисам. Понекад пита како сам, а ја одговарам о томе шта радим, или измислим да нешто радим. Обично су то кување, пеглање, на послу сам, или слично. Никада не кажем да читам или пишем. Не спочитавам ни несанице, главобољу, несносну врућину, ништа. Не могу да је узнемиравам. И сама се повлачим у безбедан простор када год могу, врч је одавно попуњен, не прима више, него се осипа и цури, до прскања.

Понекад ми убаци понешто што зна из мог живота, шта бих могла да урадим и тада погађа право у срце. А ништа јој, као, нисам рекла. Такав је наш однос.

И да, што би она рекла, живот је добар.

Лезите на леђа

На прегледу код лекара, лекарка тражи од мајке да легне на леђа. Њој се чини да је изговорила чаробну формулу којом откључава свет, значи и све њене невоље. Боже, питам се, откуд ти снага да од једне стандардне лекарске реченице која се, ако вам се посрећи, изговара с одређеном дозом разумевања њеног положаја али и наредбе, да у њој види смисао дâна који долазе и о којима ће испредати причу.

Прича ће касније бити прикључена животопису сличних, кључних догађаја из њеног живота.

Од тада, па до упокојења, то постају преовлађујући сегменти њеног живота. Док је на заузму сву.

Зашто се смеје?

Фотографија младе жене виси на зиду спаваће собе, видим је чим отворим очи. Будим се тешко, споро, тражим разлоге. Кажу, низак притисак. Испред мене стоји њен портрет, очигледно урађен руком професионалца.

Чисто лице, без трагова шминке, руке састављене, палчевима додирује грудну кост, одећа једноставна, за сваки дан. Смеје се, и то је једина емоција коју показује.

Некада је данима не примећујем, као да не постоји. Деси се и да сам нерасположена, или болесна, па помислим са завишћу како се она стално смеје. Благо њој.

Њен лик на фотографији је ухваћен један тренутак вечности. То је из наше перспективе. А ми морамо даље, време неумитно пролази и тера нас да се крећемо, све брже и брже. Ко почне да тумара, изгубиће се и ко зна када ћемо се опет срести.

Дечак и ветар

Фотографија дечака који гледа у правцу онога ко га фотографише.

Рано пролеће измамило је шетаче дуж обе стране реке. Ми смо још на овој страни, спремамо се да се отиснемо ка другој обали, у град, али то још не знамо.

Ветар му милује образе и то прво усхићење доживљајем лаганог струјања ваздуха по образу видљиво је на његовом лицу.

Много година касније, када је одлазио од куће, приговориће ми зашто сам од свих фотографија урамила баш ту.

Осим да ми је лепа, нисам умела да објасним зашто баш она. Само да је тај лахор попут искре која је увек доступна. Чини се да је потребно да се упали и живот ће се показати у свој својој сложености, лепоти и неумитности.

Нисам ни ја то тада схватала. Схватила сам много касније.

Свако има прилику да то спозна. То је ствар жеље.

Да ли могу да будем оно што се не види?
Оно што нисам?

На готово свим фотографијама које сам, повучена приликом да о њима поразмислим, посматрам себе и друге људе у разним фазама наших живота. Неки нису више међу живима, неки нису више међу пријатељима, круг се с годинама сужава онако како се мењају наша лица, тела, боја косе, окружење. Готово увек осећам нескривено чуђење над сопственим ликом, неки опомињући родитељ пита ме да ли си то ти? Особа коју све ове године гледам на фотографијама одаје утисак дистанцираности (па и од мене), некакве задршке према свему, па и према себи. Као да овим ставом сакрива некакву тајну коју нема смелости да подели ни са ким. Оно што је у раном детињству изгледало као – ево ме, долазим да испуним сва очекивања од живота, да га поправам, сада се повукло. Сувише грмљавине, кише, зиме, препрека на путу, свакако то срце није могло да поднесе. Таквих за такве нема. Али га је некако померило, те на свет гледа с резервом и некако постранце, и када би се могла направити фотографија личне карте душе која би ту особу могла описати, био би то портрет са лицем окренутим благо у страну. Ту сам, видим, чујем, посматрам, осећам, али не могу да учествујем, не могу да се изразим, ја у ствари још ни не знам ко сам.

Ђугање.

Гордана Ђилас

И сви умешени хлебови, колачи, торте, храна, који промичу фотографијама, ништа не говоре о ономе ко их је припремао, а било је даривање које се данас као бумеранг враћа са свих крајева света, иза успешних каријера, борбе за престиж и моћ. И сви ти укуси и мириси чине од нас једну даривану заједницу.

Врт у тами / У тами врта

Фотографију сам дуго посматрала и држала некако *йо сйрани*. Силом прилика и стицајем разних околности данас је посматрам и као део уметничког, документарног, филмског... изражавања. Она увек носи неку поруку или осветли оно што посматрамо на нов начин, подари му слику зачудности, изненађења или усхита. Једна сновидовна слика често ми се јавља у мислима и пожелим често да је имам у неком облику, како би стално била пред очима. Слика је остварена у речима, у песми *У йтами вртја*.

Реч је о сну. Сну о недостижној потрази за миром и хармонијом. Мислим оној унутрашњој из које, као са извора, потиче бистра и питка вода која храни све чега се дотакне. А у сну, са упаљеном свећом у летње предвечерје корачам кроз врт испуњен цвећем и свећама и Моцартовом музиком. Лагано се крећем ка његовом средишту у ком се налази постављен сто. За столом седи једна особа, сувише далеко да бих могла да је препознам, уколико је познајем или претпоставим ко би то могао да буде.

Ту се сан прекида. Забадава сам испробавала све познате технике да се поново вратим у сан и да га досањам. Ништа није успевало. Остао је тако као неостварена могућност, као живот који нам измиче.

Тешила сам се тиме да је путовање према циљу довољно важно као и сам циљ. Или да имам још времена да тај сан успешно завршим, да сазнам о коме се ради. И шта би се десило да сам стигла до тог узвишеног постоља на којем сам се могла срести са Неким? Можда је то било моје Добро Ја? А можда једноставно нисам била спремна? Са фотографијом или без, остаје у мени сећање на топлину, лепоту и свечаност у којој сам учествовала, али без могућности да одлучујем о оном што се није, а требало је, да се догоди?

Silenzio!

Уметност припада повлашћеним тренуцима. Она стално савладава све наше везаности, везаности за свакодневицу, и изнова се рађа из сваке слике о којој сведочи речима, сликом, музиком, скулптуром или на било који други начин.

Из младалачких дана носимо искуства читања књига које су нас мењале. Дешавало се да се уметност и живот спајају у један доживљај. Оживимо неки лик, доградимо га својом енергијом и он нас напушта, ослобађа. Неки нас само окрзну, неки ни не приметите, али верујем у Исидорину идеју управо у том богађењу духовности, нашим заједничким учинцима.

Једна од тих слика је и *Сиварање Адама*, детаљ свода Сикстинске капеле, када Бог и Адам ишчекују тај преображавајући додир кажипрста. Микеланђело, наравно. С њим и неизбежни Црњански. Једина жеља, када ми се указала прилика да боравим у Риму, била је да видим тај детаљ уживо.

Рано пролеће, несносна гужва. Чекање у реду. Када смо ушли гужва је била још већа, уколико је то уопште било могуће. Упозоравани смо да сами одговарамо за наше пасоше, новчанике. Бар да осетим простор, помислила сам, подижући главу у потрази за сликом. Кад сам је угледала

Гордана Ђилас

моја једина жеља је била да што пре изађем напоље, на ваздух, на сунце. У свеопштем метежу и жамору чула се, понад свега осталог, једна једина реч коју је дежурни радник узвикивао на сваких десетак секунди: *Silenzio!*

Негде се изгубила тако потребна искра радости живљења, благотворни и исцељујући додир који нам је свима потребан, иако га неки од нас имају и носе, а да га нису ни свесни. То је тај траг за којим идемо од тренутка када постанемо свесни, дах енергије у сваком животном тренутку, преображавајући и исцељујући.

Поздрав с белим радама

Више деценија уназад, бар једном годишње, одлазила сам на неколико дана на Златибор. Тамо се осећам као код куће. Питоми брежуљци, ливаде препуне разноврсног биља, бистри и чисти потоци, у комбинацији са ваздухом препуним мириса мајчине душице делују тако да се осећам добро и да имам поверења у људе и у живот. Да ће ми нешто добро донети. Пажљива сам и пуна захвалности према том изобиљу.

Пријатељица код које сам одлазила разумевала се у лековитост трава, и сама их је сакупљала и од њих правила лековите напитке, тинктуре, масти. Ишле смо у дуге шетње, без одредишта и циља. Важно је ходати. Пред неком од лепота природе остајале смо неме и без даха, преплављене спокојем.

При једној таквој шетњи наишле смо на пропланак препун процветалих белих рада. Златиборско рано пролеће, да ли је био мај? Пришле смо им да бисмо их фотографисале. Неколико фотографија и готово. Али, нешто нас је терало даље од тог места. Беле, једноставне латице поређане у круг, са жутом тачком у средини. Неугледна дршка. Јасно се видело, једна затворена заједница која егзистира у удаљености од остатка света. Нема у њој ничег посебног нити претерано лепог. Нелагода је остала.

После је настала песма. Написана у *даху*. Ништа на њој нисам мењала.

У сећање ми долази слика *Планете белих рада*. Размењивала сам писма са гимназијском другарицом из супротне смене, као седамнаестогодишњакиња. Писма смо једна другој остављале иза школске табле. Сви су знали за то, писма нико није дирао. Бајрон, Шели, Иго, Џејн Остин, одједи лектира и младалачких лутања. Измислиле смо планету пуну белих рада на коју смо *одлазиле* кад год нам је било потребно сигурно и заштићено место. Па, само смо нас две знале за њу.

Сада се питам да ли су и *оне* знале. Склоњене на удаљеном месту на које је ретко ко залазио, чувале су своју територију. Да ли су то биле *оне наше*? Беле раде. Кад сам мислила да су заувек нестале у лавиринтима прошлости, изрониле су, неочекивано и ненадано, некако накострешене.

И дан данас, кад год се сетим, палим рачунар и помно посматрам фотографију. Треба ли да кажем да је сваки пут отварам опрезно и пажљиво, и читам им да их одобровољим, у себи, песму.

РАВНИЦА

Равница

Кад живите у равници нема вам друге. Доле земља, а горе небо. Понеко дрвце у даљини, пут углавном прав и раван, ако занемаримо рупе од дугог коришћења и сиромаштва које онемогућује његову поправку. Има увек важнијих и пречих ствари. Поглед не среће изобиље зеленила или превоја на планинским врховима. Нема ни бучних речица које се стрмоглављују у нигдину, а човек се осећа повлашћеним у просторима у којима природа изобилно нуди све врсте лепоте, готово до зависти. Сунце зачас зађе иза брда, и већ си у мраку, а ујутру се појави опет иза брда, као да је обавило много пречих послова пре него што је стигло да обасја и нас.

Е, у равници је човек препуштен сам себи. Жели ли нешто лепо, мора добро да се загледа, у земљу, у траву, у ваздух, у хоризонт, где понекад не разазнаје ону линију која дели небо и земљу. И облаци изнад главе и они у даљини причају различите приче. Вода је устајала и трома.

Али светлост која све излаже виделу повлашћена је јер *уме* да све осветли на милион, сто милиона начина, у било које доба дана, годишње доба, време. Можете свет посматрати и из бурета, или се крити испод стола, видите све, јер је *све изложено*.

А када дигнете поглед ка небеском своду, над вама обитава бескрај.

Нежност

Та реч нам је у неком уобичајеном значењу непозната. Нису је донели у војвођанску равницу ни наши родитељи, а ни иначе нису имали шта да донесу.

Али:

Нежан је био изненадни летњи пљусак када опере устајао и загушљив ваздух пун најфиније прашине. Помешана са водом претварала се у укусне колачиће. Ваздух иначе није био нежан. Био је стајаћи, понекад безнадежно врућ а некада хладан као грудва снега када погађа циљ. Морао си га на кашикицу. Сада, док га узимаш на залогај, боли те сваки удисај и издисај.

Не боли једино то што успевамо да нежност преселимо у дугогодишњи прећутни договор да у нашем односу увек остане довољно чистог ваздуха за обоје. Ту смо територију успели да сачувамо за све године. Данас бих радо и сама била део *шоја* што би могао да удахнеш као живот, али је неко, уместо нас одлучио да то будеш ти. Нећу те више видети, нити са тобом обедовати, нити се жалити на ожилке и свеже озледе. Ти то ионако већ знаш. Неке си ствари боље разумео од мене и имао си довољно нежности да ме тим сазнањем не повређујеш. Чини ми се да си ми опростио и оно што ја себи још нисам, нити ћу.

Ветрове који су разгонили и лепе и ружне тренутке са чистине коју смо, од детињства, делили, пуштали смо да дођу и прођу са стрпљењем стараца које смо, како смо и сами старили, призивали да учествују у нашим вишесатним разговорима.

Знали смо да треба саслушати старије. Они знају да неминовност догађаја није пресуда. У начину на који смо је прихватили, све што је следило после тога доживела сам као највише нежности које сам могла примити, и за тебе, и за себе и за све које волимо.

Неспокој

Ноћ доноси неспокој. Јесам ли учинила довољно, довољно добро за некога коме је то добро било потребно. И тада се немир појачава, претурам по глави разне начине и губим се у безбројним комбинацијама могућих последица.

Онда помислим како дајем себи сувише за право и да ништа није у мојој надлежности, да треба да отпустим оно што ни не држим и чиме не могу управљати нити ми то право припада. Толико.

Наставићу ипак да се трудим, бар у делокругу нечег што ми неће бити замерено: оплевила сам руже, очистила цвеће од прецветалих латица и осушених листова, замолила кућну змију да се склони, да не плашимо једна другу.

Са људима је, морам да признам, много теже, а никакве замолбе не помажу, посебно не у дане повишене осетљивости свих и свега. Гледали смо се, и викали једни на друге, свако са свог упоришта. Ништа се није догађало. Свет је за нас увек оно што је стално био: неутажива жудња.

Лоши поступци

Склањам се сваки пут када не разумем поступке неких људи. Али, то више није довољно да бих се заштитила од њих. Све је постало огољено и јавно. Модерно је да се више ничему не чудимо и ни у шта верујемо.

Зашто онда постојимо? Није важно какав си него ко си. Моћ је постала главно мерило успеха. Не успева ми да служим. Никако тај задатак да савладам. Не вреди да ви-чем, да докажујем своје постојање, јер би оно морало да буде по њиховој мери, колико одлуче да ти припада. Јер све је њихово.

Стога овај мали забран у садашњем тренутку нема никаквог смисла. Нити оправдања.

Оно чиме бих могла да платим да би заборавили да још дишем, нема никакву прођу. Препусти се, оголи се, и пусти. Ионако нас сутра неће бити. Долази нова реалност, нови људи за које наше постојање неће значити ништа.

Погледај у светлост која долази сваког јутра, са истока, наравно, или цвет како се буди после ноћи, осети ветар како буди уснуле дечаче и знаћеш да сам ту. И веруј.

То је довољно.

Ране које не зарастају

Данима облачим исте ствари, само их другачије комбинујем. Вишедеценијски универзални модели. За неку промену или радост због нове крпице нема *креативних* могућности.

И тако је време од мене начинило све што је хтело. Окупирана безначајним проблемима као што су: како преживети, нисам се опирала.

И тако не припадам самој себи. Можда сам послата на неко егзотично место, или замењена са неким, а да то и не знам.

Коначно, могућност да овако мисли остављам и сваком другом.

Али, да сам *остављена* у овој каљузи схватих кад је блеснуо блиц на фотоапарату и када сам схватила да сам обукла мајицу на љубичасто-беле пруге, управо ону коју сам носила *онога* дана. Блесак ми је осветлио дубину ране, све су се коцкице сложиле.

А ја мислила да сам преболела.

Светлост

О сновима увек спремна да размишљам. Жао ми је што их током живота нисам чешће записивала.

Остало је понеко сећање на неке од кључних животних снова. Неке сам успела да одгонетнем, а други, по свом интензитету, сликама и емоцијама које у мени буде, живе као саставни део мога бића.

Повремено прискачу у помоћ, када ми је најпотребније, али то процењује неко други, и тај други одлучује о њима.

Не учествујем у томе, онај сам део слагалице *коме се сан дешава*. Памтим како ме у пространој одаји препуној светлости неко грли. Обичан људски загрљај. Чаробан, окрепљујући. И онда звони мобилни. Продужила бих то стање и не знам да ли да се љутим на аларм јер је прекинуо доживљај или не, јер да ме није пробудио, можда се не бих сећала.

После буђења траје осећај поплаве која је прошла телом и очистила га.

Али, списак неодложних и закаснелих послова чека и ја се самоубилачки бацам на њих. И радим.

Друго ја

Шта сам то заборавила да кажем или учиним? Који је то покрет или мисао који су ме усмерили у другом правцу, па сам заборавила да избришем име на неком попису, име особе која се зове као и ја и коју сада посматрам са чуђењем и благим отклоном. Ништа јој не верујем. Зар је само то радила у животу, како је могла толико да греша? Откуд толики страх?

Урођено неповерење у људе и још урођенија потреба за њима.

И шта је то тако тачно што сам пронашла у њеним поступцима а тиче се исто толико и мене?

Ваздух

Од јутрос размишљам о ваздуху којим смо окружени. То заједништво налик је уобразиљи, крхким делићима сећања које пребирам по мислима дајући им стално неку нову боју или значење. А значења нема, као што увек нема ни нас тамо где бисмо сви помислили да јесмо.

У том лавиринту пребива сваки човек док се припрема да искорачи у простор у којем ипак нечега има, а он зна да га, као ни ваздух, не може ни видети ни именовати.

Јануар

Био је јануар, а јануаром се датуми не бележе. Нижу се један за другим празници. Јануаром дођу неке песме које ме терају да их запишем, и увек је тај однос неравноправан. Подређујем се и послушавам песми. Јануаром се не машам за трагањем по речницима. Изгубим саму себе. Па се једва самој себи враћам полако и дуго. Ожиљак који оставља све је дубљи. Почиње да боли.

Нема у њему ничег обећавајућег. Зима је почела, не назире јој се ни почетак ни крај. Заглављена у снегу јануара препуштам се хладноћи. А у белини снега цакле се ситни комади леда, равни најскупоценијим дијамантима.

Као да ћу те наћи

Као да ћу те наћи, као *ушеху* док гњурам у топлину покривача, у одређени положај тела, у празнину између редова, или између низа кратких зимских дана, у светлости што избија мистично и сву специфичну тежину живота смешта у ново окружје.

Стварност.

И све се чини другачијим, посебно када се из биљног окружења вратим, очекујем да ће се тело преобразити у трајно присуство, али схватам како ни ту не досежем жудњом.

Празнина остаје.

Ако пристанеш

Ако пристанеш да будеш изложен, знаће све твоје слабости, тачкице бола кроз које ће надирати упорно.

Као што пчела сиса полен са цвета, тако ће ти њихова посвећеност омогућити да *сазриш*.

Ватра у рукама

Потонуло је негде дубоко све што је вредно озарења. Уместо тога наступила је туга, тако да кажем, у недостатку бољег израза за дубину потонућа. Чини ми се, када бих се сада окренула, да бих се могла пронаћи, али узалудност *ишаквој* постојања и *њејова* непремостивост држе ме у стању привида.

То је ватра коју бих морала да непрестано држим у својим рукама. Дубок ожиљак као саставни део дисања. Нема ни предаха ни помиловања.

Зависимо једно од другог, хранимо се једно од другог. Тек изненадни шум у комуникацији, нечији мио и препознат мирис, појачају нелагоду до пуцања.

Тада се свет за тренутак смири и ништа се не дешава, а равнотежа привремено успоставља.

Тишина

Од јутра је ромињала кишица. Небо је попримило боју сивог магличастог плашта који се протезао свуда где се могло погледати.

Касно поподне киша се преобразила у белину с одсјајима црвенкастог прелива. Као да је долазила са сунчаних брежуљака, носила је сећање на њих.

Увече је белина дала нов изглед свему што је прекрила. Али, ствари нису онакве каквима их видимо. Биле су мокре и равнодушне.

Ваљало се склонити од наступајуће ноћи и сакрити од тишине која се подразумевала. За оног ко први проговори никада се не зна хоће ли постати пророк или прокажени.

Поруга

Замишљаш како би могао да проживиш оне дане који су прошли у невиделу. Углачао си, схваташ, пут који никуд не води. Променио безброј ципела, борио са жељом да будеш бос. Слутиш да би те такав пут могао одвести иза границе са које се још нико није јавио, да сведочи о свом искуству. Нико си и ништа, утопљен у неизбежан сплет догађаја којима ниси дорастао.

Тешио си се тиме да Бог даје задатке сваком по мери издржљивости.

Нешто се као оправдање мора и измислити. Остаћеш заробљен, као и толики пре тебе, у том осећању благе замагљености живота. И прелазићеш мало на једну, мало на другу страну, молећи се да избављење буде кратко, брзо и ефикасно, кад му дође време. И да си залужио бар неку награду за сопствену поругу над животом.

Тамо је, где се мрешкају воде

Одавно више не залазим у тај део себе. Некако сам годинама успела да га одвојим и изолијем од остатка који приказујем. Понекад зашупти у срцу, обавијен ребрима. Дише мој ваздух, прати моје мисли, памти.

Тамо је, где се мрешкају воде и усклађују невидљиве силе и где куцка крвоток.

Дрхти мала птица и њено срце, игла од чиоде, удара попут изненадне грмљавине.

Као пред непогоду, мали се шав свакодневно цепа на два дела, неразумљива једна другом.

Те ноћи

Те ноћи је уплакан легао у кревет, гладан, али окружен и усхићен треперавом светлошћу звезда. Прекривале су цео небески простор. Као да га нема. Покушавао је да докучи смисао по боји гласа оне која га је успављивала, заузета другим мислима. Али, тон се негде губио, у крајичцима свести, у затуреним цедуљама по џеповима.

Одговоре ће тражити и у теби, а ти, свакако, утони у не видело, понашај се као да те нема. Заборави се.

У сутон

Када у сутон, као у одсутном часу одједном ишчезну сви догађаји дана и светлост постане сећање, до наредног јутра, мења се у природи готово све. Као кроз густу маглу назиреш она места која су те на раном пролећном сунцу грејала. Примећујеш како се тешко крећеш од несносних примисли којих не можеш да се ослободиш.

Заробљен у тами која те је окупирала тако да сопствено тело доживљаваш као претњу.

Ускоро ћеш уснути, биће то можда твој вечни сан и та те мисао води ка трешњи у врту. Ове године на њој су процветала тек два пупољка и сигурно ће их неки залутали хладни ветар негде одувати. А хтео си да видиш како се црвене две трешњице. Нико ти о томе не може ништа испричати јер то је само твоја и њена прича.

А, опет

Долазе нови људи и нова времена, а мени се чини да се нећемо најбоље разумети. И уместо да увидимо колико смо једни другима потребни за радост, учење, размену, за живљење – шта бива?

Телевизор не могу да видим, ни кад је угашен. Стога остају повлашћени Тренуци.

Гледала сам синоћ како залази сунце, а светлост која се пружала у видокругу била је са онога света: чудесна, прозирна, у блештавом младом зеленилу пружала је утисак неке измештености, заштићености и мира. Нигде човека на видику, толико да ни сопствено тело нисам осећала. А, опет...

СРЦЕ МАЛЕ ПТИЦЕ

Неки људи

Неке људе је боље не упознати. Појаве се као комете, засијају, повреде те и оду даље. Њихов животни сценарио је увек исти. Мењају се само играчи. Они су попут суморне крошње у предвечерје, у сталној припреми да се отисну с првим надолazeћим ветром.

И твој сценарио је исти. Мењају се само играчи: у предвечерје биваш увучен у игру чим се појавиш, а ти то као не знаш. Само си једна од ствари које су твојем оку невидљиве. Кад схватиш шта се догађа, потрудићеш се да напустиш тај простор. Нећеш се освртати, поглед ће ти тражити нешто друго, али ћеш још дуго чути тај прастари зов и устајаћеш у жељи да се поново нађеш на истом месту, под принудом, мада знаш како се завршава, на чистини, када сте сами, ти и... сазнаћеш једном ко.

Лепи сте

За ово доба године, рани је мај, неубичајено је топло. Врућина све онеспособи. Једино што могу да радим је да чекам да прође, или се склоним у расхлађену просторију. И да се не нервирам.

Долазим у фризерски салон зајапурена и ознојана. Гужва је, морам да сачекам. Кад ми фризерка опере косу, седам, пред огледалом, на фенирање, и констатујем у себи како сам још увек црвена у лицу и зајапурена, а прошло је сат времена, и како је то било симпатично док сам била млада (подсећала сам на бунтовника), а сад...

Следећа на реду за сређивање косе је трудница. Излазим из салона, журно, да се склоним у свој мали забран, да се охладим. Поздрављам се и са њом, а она ми, на вратима довикује: јако сте лепи.

Нешто лепо

Јуче ме је тражио, али под неким другим именом. То значи да нисам била тамо.

Људи иначе воле да ми надевају разна имена. Не љутим се, пре на то гледам као на добровољни прећутни савез *нечеја*. Радост препознавања у мноштву површних веза и односа који личе на игру глувих у којој свако прича своју причу, а нико га нити слуша нити чује.

Причао је о мени *нешто лепо*, каже ми Н. Радујем се тој светлости коју је оставио за мене, када се вратим. Као што ме радује и његова појава. Нешто чисто око чега се интегрисао и чиме одржава своју духовност.

Питам Н. шта је тачно рекао. Збуњено се смеје, покушавајући да ми преприча или објасни. Смејемо се обоје. Узалуд. Није могао да се сети *ни једне једине речи*.

Тако бива

Данас навраћа Љ. В., послом. Разговарамо о *Плавом чујерку* Мике Антића. Негде сам прочитала да је на руском објављен у милион примерака, а нигде не могу да то тачно и поуздано утврдим. Професионална деформација.

Задовољавамо се мишљењем да је вероватно реч о томе да је објављен у новинама. Тамо новине имају милионске тираже.

Љ. В. се поздравља, али се враћа и пита ме: Није било песама ових дана? Биће вечерас!!! Тако и бива.

Задовољство

Љ. видим после дужег времена, послом. Током пола сата, досадило ми је да бројим све речи које је изговарала а које су болеле као ситни комадићи стакла на лицу.

Недавно ме је повредила, то знамо обе, али о томе не разговарамо.

Пуштам је, рањена, да ме дотуче, не пружам отпор, повлађујем. Желим да јој буде боље, да се смири, али некако схватам да ја у ствари с тим немам ништа.

Њој није важно то што сам већ поражена. Она се препушта својим потребама да ме види како патим, и у томе налази задовољство. Ја могу да будем било ко.

Бетон

Рано суботње поподне. Седимо у сенци, окренуте ка једној од градских пијаца, и разговарамо. Дан обећава да ће дати све од себе да буде неподношљив и врео.

Ми смо старе другарице. Женска посла. Обе припадамо изумрлом типу жена које би, да могу, бринуле о свим недораслим припадницима људског рода.

Не генерализујемо. Задржавамо се на одређеним особама.

Изговарамо како таквих жена скоро да више нема, па се саме себи чинимо као генетски поремећај, жртвама васпитања и шта све не. Да, лажни понос није занемарљив, а спада у ону категорију која се рачуна у врсту греха, што још више компликује *ситуацију*.

Бернхардов *Бейон*. Тачка из које све почиње и све се завршава.

На крају, не морамо да оправдавамо себе, нити било шта друго. Нисмо ми себе направиле.

Два дана

Сусрет после дужег времена. Време све поквари. Данас је модерно да се говори о времену као најактуелнијем ресурсу.

Кад чујем да о томе говоре млади, у име маркетиншких или политичких циљева, чудим се. Њима време још није почело да убрзава свакодневни живот. Може још у сваки дан да се удене и нешто посве посебно, лично. Нама се време свакодневно круни и расипа. Примећујем да је и она, као и ја, дошла са почетним знацима старења. Али ту смо, урадићемо све како треба, преозбиљне и одговорне како за себе тако и за друге. За нас свет само тако и функционише. Свакодневни живот смо оставиле по страни, изузев времена, у коме смо се нашле заједно, на два дана, и хладноће која господари улицама главног града. Имам при себи цео списак *ствари* које бих поделила са њом. Није ми потребан савет. Само неко ко жели да саслуша о свему кроз шта сам пролазила у протеклом времену. Оне увек избију, ма колико да знам да умирим и затворим лонац који кипи. Њена разумна и неоптужујућа реч њено је велико преимућство над животом. А онда ме гризе савест, да је оптерећујем. Извињавам се.

Да се разумемо: Д. је крхка и нежна плавуша која ствари ставља тамо где им је место. У том се поретку увек учим

Гордана Ђилас

од ње. Унутрашња дисциплина, на другачији начин. Али, кад склопим очи, трома, гломазна и депресивна, некако знам да ће ми комбинацијом сасвим обичних речи казати како то није ништа или можеш ти то Гордана. Без оптуживања или наметања кривице. Једноставна мудрост свакодневног. Која ми, као одраз, увек поврати изгубљену снагу.

Међед

Топао и сунчан новембарски дан као да никога не доти-че. Да су ту Црњански и Флобер, било би другачије, али сад ми се чини како ће се нека од мојих сапутница наљутити на ту чињеницу. Осећам прилив лоше енергије, осећам се рањивом и незаштићеном. У таквим приликама нагонски крећем да *йойрављам сйвари*. Причам причу о таксиста који ме је два пута возио до мајке, старице од осамдесет година. Волим одласке к њој насамо, када можемо да се препустимо тренуцима блискости: купање, промена постељине, тајни договори о будућим догађајима, њено дечје поверење и препуштање. Ово задње ме увек сломи. Али је сат и по вожње до ње мучно. Обично из града крећемо само нас двоје, таксиста и ја, а онда он успут скупља остале путнике. Изборила сам се за предње седиште, али нисам и за патријархални нагонски страх од свега непознатог. Горштак и по говору и по изгледу, таксиста лако ступа у разговор са осталим сапутницима, али не дозвољава да му се противречи. Сведок сам непријатних разговора који су завршени и пре него што су почели. Мислим се у себи како ћу други пут тих проблематичних седам километара (због којих идем таксијем, јер аутобуса до села више нема) проћи пешке, а њега у себи називам Међедом. Док у причу не уведе болесно дете. Магнет сам за једностране исповести. Сама се не исповедам. Никад.

И док препричавам згоде са *мојим* таксистом, зазвони ми телефон. Зачуђено схватам да ме зове он. Јављам се уз недоумицу, зашто би ме звао. Моли ме да му позајмим новац. Рекох му да сам на путу са којег се враћам предвече. Каже, сачекаће на станици. И тако бива. Рукујемо се, док молим колегиницу да остане уз мене, али њој наилази аутобус. Синоним за одређене животне ситуације. Питам га зашто баш ја и зашто су му потребне паре. Каже да је звао многе, али нико нема, треба му за лекове. Дан пре тога стигла ми је неочекивана и закаснела уплата због учешћа на једном скупу при манастиру Велика Ремета. У износу који је *њему* потребан. Дајем му *ише* паре и остајем да сачекам аутобус који ће ме одвести до куће.

Пушим. У кеси су неке књиге које треба да погледам.

У кући ме чека гомила лепо распоређене прашине. Чекају ме и пауци у угловима соба. Вечно гладни одбегли и ко зна чији мачак. Кошава седми дан јењава. Град је у неком лимбу између поподневног одмора и вечерње наде. Чини ми се непознат и туђ. Радујем се оним неколиким реченицама које ћу прочитати из Бернхардовога *Мраза*, пред спавање. Понављам његову реченицу: „Све непрекидно изражава свој бол”, ал’ ми се не уклапа у расположење. Нешто је друго у питању. Не преиспитујем се да ли сам поступила исправно. Не осећам се ни боље нити бољом него што јесам. Помињао је да има брата и родбину, разговарао са пријатељима у возњи. Да. Ал’ зашто баш ја, нећу никада сазнати.

Новац ми није вратио; ја га од тада више нисам позвала, а до маме, сналазим се некако.

Издалека

Започињем причу издалека, што ми и није на списку бољих особина, не бих ли чула њено мишљење, како бих показала да ми је стало до њега. Не успевам да завршим уводну реченицу, кад стиже одговор. Јесмо ли тако *йровидни* блиским и онима који нас познају од детињства? Очигледно. Стога окрећем причу у другом, неутралнијем смеру. Око нас се тискају људи (седимо у кафани мање новосадске пијаце). Мноштво физиономија и карактера. Чини ми се да нема разлике између овог места и било ког места у свету, у рани преподневни први дан викенда. Али, чула би се бука, неко би се гласно насмејао, радосно поздравио са неким. Ништа од тога. Успавани, безвољни и одсутни људи који избегавају да се погледају у очи, као да су заборавили да се смеју. Насмејана је једино девојка која дели флајере за нову инострану апотеку са најнижим ценама лекова у граду. Не одолех. Када сам код куће распаковала препарат који сам купила, схватих да му је рок употребе истекао пре две године.

Богојављење

Дакле: дан очи Богојављења у градском аутобусу, при повратку са посла, стала сам поред неке жене која је седела и читала пажљиво књигу, са графитном оловком у руци.

Пажњу ми је привукла једна реченица, исписана на горњој маргини странице коју је тренутно читала. Баш она ми је била потребна. Схватих да се ради о православној, пастирској књизи.

На отвореној страници није писало ни име аутора ни-ти наслов књиге па се одлучих да је замолим да ми покаже наслов како бих могла да је потражим у библиотеци. Кад сам је замолила, исписала је на полеђини аутобуске карте (Нови Сад – Бечеј, касније сам видеала) наслов књиге. Захва-лила сам и убрзо изашла на мојој станици.

Сутрадан ујутру, на Богојављење, кренем мало раније на посао, Свети Јован ми је слава, па бих раније с посла...

Улазим у градски аутобус и тамо срећем исту жену која у руци држи књигу од јуче, коју је увила у бели папир и написала крупним словима на овијутку своје име и број мобилног телефона. Даје ми књигу у руке и каже: Вратите када прочитате...

Златни крчаг

Н. данас узима локални књижевни лист. Проверава да ли су сви бројеви на месту. Слаже их, редом. И сам је родом из тог места. Први бројеви су штампани на шапирографу, виде се слова куцана писаћом машином, са тамним мрљама.

Присећа се да је његов отац прекуцаво текстове за тај лист. Наилази на текст о чувеној кафани *Златни крчаг*. Питао је једном оца, као седмогодишњак, када се из града вратио пијан, да ли је био у *Златном крчагу*. Сломио је тада о њега све варјаче у кући. Није плакао али је, када се отац уморио, стао испред њега и рекао му да се више никада не усуди да га туче. И није.

Напољу огрева новембар, сунчано је и ведро. Ближи се крај радне недеље. Разменили смо слаткише које смо имали и чекамо да неко позвони и пусти нас напоље. Весело је. Чује се уоколо наш смех.

Хендикеп

Ана и ја се однекуд знамо. Повремено се виђамо. Једнаке смо и блиске. У детињству је доживела несрећу после које је остала хендикепирана. Нема шаке на рукама.

Ја за сада такав хендикеп немам, али сам морала да претпоставим да имам неки, који није видљив голим оком.

Можда она види мој унутрашњи хендикеп. Шта би ми одговорила када бих је то питала. Зато је то никада нећу питати. Покушавам да сама откријем. Засада ми на памет пада неколико могућности. Не могу да се одлучим ни за једну. Можда сплет свих могућих? Немогућност да се прича заврши?

Великодушност

Требало је да учествује у неком догађању, али се јавио да неће бити ту, тога дана. Ипак се испостави да се појавио.

Прилази ми и каже: Гоцо, погрешили смо! Мислили смо да је то у петак, а не у четвртак. Из места.

Смејем се, смех је моја одбрана, за одређене *ситуације*. Волим када људи своје грешке великодушно деле са мном. Бар нешто.

Јабука

Он полаже руку на њена мршава плећа и каже јој: урадићеш то за мене. Чује се туп ударац јабуке која пада на земљу.

Није требало да се осврћем? Или јесте?

Послужавник

У манастиру Велика Ремета отац Стефан служи госте са послужавника препуног веома малих чаша са домаћом ракијом.

Стојимо у лабавом кругу, када се обрео међу нама са празним послужавником. За трен, не зна шта да ради са њим и онда ми га хитро додаје.

Преплављује ме осећање радости.

Дневничке забелешке

Неко ће то читати. С нескривеним поривом да разоткрије све скривене тајне те особе, иако се, наравно, понешто и знало и шушкало. Сада имају црно на бело.

Није ли, ипак, нечија патња занимљивија од његове радости и весеља. У њој се лако раскомоти, некако му је лепо када види да њему и није *иолико* лоше, а док чита, не мора никоме да полагаже рачун. Личи на немушту исповест, очишћење, заборави се сопствена тесна кожа.

Гледам пост о Михизу на Фејсбуку, колегиница је ви-спрена, нашла је *убийичну* реченицу о томе како пише да је несхваћен, јер је све пребрзо схватао па није имао потребу да објашњава, али је и сентименталан (читај: болећив), што му је додатно отежавало живот, а још и воли да разговара са паметним људима – што баш и није тако лако наћи.

Сви смо се пронашли у њему. Зато је уметност вечна.

Кључ

Кад желим да сакријем свој проблем, да скренем пажњу са њега и себи и околина, онда почињем да причам о проблемима других људи. Онда они који исто имају проблеме, да би скренули пажњу са њих, слушају. Тако анализирамо туђе проблеме док не дођемо до заједничког решења, до кључа који решава проблеме.

Али, нећемо га показати онима којима је потребан. Кључ за указивање, у ствари, не постоји.

Тако ни ми нећемо добити кључ који нам је из ко зна којих разлога непотребан. Не желимо га. Ко зна што бисмо са њиме могли откључати.

Чудесан сусрет

На некој сам књижевној манифестацији, на мору, некако знам јер се крећемо кроз воду, много је света око нас. Треба да се пробијемо до бине и кажемо, свако по две песме.

Али, Ј. ми је узео књигу, не могу да га пронађем и схватам да ћу песму морати да кажем.

Рећи ћу песму *Моја мајка телефонира у Мајшицу српску*.

Поздравим се са Добар дан, имам по први пут прилику да говорим поезију неком кога не видим, јер је у том тренутку око мене потпуни мрак.

Чим изговорим ову реченицу, са неба се спушта светлост, али дифузна, тек толико да схватим да се налазим усред шуме, да сам истовремено у себи али да видим себе.

Почиње да пада киша, стављам капуљачу на главу, део је плашта којим сам огрнута.

Сама сам, али снажно осећам присуство слушача које слутим иза дрвећа. Нисам уплашена, само желим да песму кажем до краја.

Говорим песму јасно, гласно, разговетно јер осећам да је међу онима који ме слушају и она, мајка, са својим друштвом. Недавно упокојена.

Када завршим, схватам да не могу више да се сетим ниједног стиха и будим се. Срећна што ми је то помогло да овај сан остане упамћен.

ТРИ РЕЧЕНИЦЕ

Два храста

Име ми је Гордана. Д., кога више нема ме је понекад оловљавао са Грдана а неко и са Ђилас. Као обала заузимам простор између два велика, смирена и усамљена храста. Налазе се на пропланцима планине коју сам, у тренуцима опуштености, назвала својим другим завичајем. Мада је мој завичај на северу Баната. Међу онима који су као јасике, како је неко рекао, које трепере и онда када све остало дрвеће мирује.

Али, можда то нисам ја, већ неко ко је заузео моје место и ради уместо мене. То је стара позната пошалица, али ради.

Кренула сам од првог храста лаганим кораком, као од шале. Други се не види, иако сигурно знам да ће се појавити у видном пољу онда када савладам низбрдице и узбрдице које ће ме до њега довести. Чини ми се да је то мој живот. Између њих не постоји никаква сагласност, договор или било каква тајна веза. Она ће то постати када дођем до другог.

Снага коју осећам позајмљена је од свега онога што њега храни. То што на данашњој рути, на одређеном делу пута носим маску, и што се не грлим са драгим људима, дугујем светском пандемијском феномену који је допринео и иначе крхком питању о смислу путовања.

Гуске

Зимско поподне је у Каони. Велика површина лепо уређеног прилаза манастиру са пространим зеленим површинама за шетњу, уређеним језерцетом, малом репликом Витлејемске пећине – пуста је.

Два језерцета мирују, у води се огледају суморни облаци. Крај мањег су се сместиле гуске. Гусак и гуска. Гушчји пар. Имају уређен простор испод чардака, у који се могу склонити од погледа намерника или временске непогоде, или да се одмарају. Снежно бели, подсећају на тек прошавши снег. Њихови крици је све што се чује у близини. Уочи жучне и бурне расправе улећу у воду да би полетели. Личило је на летећу љубавну шетњу.

Одавно нисам видела гуске како лете, још од детињства, те сам пришла колико сам могла и питала их: Шта је то било? Разумела сам, по истовременом исповедању, да су приредиле себи мало разоноде, у мирно суботње поподне. На други пут постављено питање одговориле су у истом тоналитету. Замолила сам их да понове магију, на шта су послушно склизнуле у воду, али од летења није било ништа. Као да их је неки невидљиви зрак из воде зауставио, бешумно и спретно су се окренуле и вратиле на земљу. Са ње је пут водио равно према заштићеном простору у којем су се убрзо изгубиле.

Шврђа

Шврђа је пас. Не, Шврђа је у ствари чудо. Кад год се нађем у малој, природом заклоњеној кућици, очекујем да ће се појавити. Када и како, то зна само он.

Ништа о њему не знам: како се зове, ко га храни, где спава. Али, радост коју показује када ме види, потпуно ме усхити.

Дајем му храну, данима чувам у фрижидеру све што мислим да би могло да га обрадује, лечим га када озледи шапу, или дође рањен из неке борбе, а пристаје и да се окупа. Спремам се за сусрет са њим, као да је у питању нека свечаност.

Када долети, Шврђа сагиње главу и тражи да га милујем. Престанем ли, шапом ми додирује руку. Разумемо се. Хоће још. Бескрајно још. Али, када на друму зачује звук мотора прастарог реноа 4, с истом радошћу отрчи до њега или дуго трчи за њим.

Сазнала сам да му је то власник и да му је име Дуле.

Сове

Тишину вечери у све мањем селу прекида хук сова с оближње брезе. Тихо станиште још увек пружа неку врсту прозирне заштите. Најмање су стајале на гранама при врху, а оне крупније на нижим. Као да су штитиле своје младунце. Оне су неми висински посматрачи, без кривице и осуде.

Ко не гледа навише, не би ни знао да су ту.

Пар који се држи за руке

За око запада сваки детаљ. У Клиничком центру Војводине чекам стрпљиво свој ред. Понела сам Бернхарда, мислим како се налази на добром месту, уживао би у сецирању и анализи, понекад и до апсурда. Неочекивани и смели закључци из којих неће искључити ни себе.

Али, не да ми се да читам. Посматрам људе. Девојке су све у слично кројеним јакнама, струкираним и уским. Панталоне су увучене у чизмице. Коса дуга и равна. Мајка са сином који се снебива, одрастао мушкарац којем истиче време за женидбу, неугледан и неупадљив. Њена торба је беспрекорно сређена, завирујем док вади здравствену књижицу. Из мањег места мала породица од три члана. Отац, анорексична девојка и мајка. Он је наглашено весео, стално грли и љуби кћерку. Да то није у реду, види се по мајци. Ту су и мајке чија деца раде овде, оне иду преко реда. Старији парови се држе једни за друге, мушкарци у пуној снази седе с прстом притиснутим на место убода игле, предуго. Усамљене старије жене, уредне али недотеране. Неколико Словакиња у живописним широким сукњама и дебелим марамама преко рамена. Увек присутна група која се тиска пред вратима и прави гужву. Када ми поглед ухвати један, пријатан за око, пар који излази из Центра, држећи се за

Гордана Ђилас

руке, хватам себе како размишљам о разлозима због којих се држе за руке.

У мору померених ситуација ја сам оно што је требало да буде сасвим лепо и нормално регистровала само, као још један у низу, разлог за посматрање. То ме је постидело.

Почетак недеље

Понедељак је.

Седим спремна да ме позову на терапију за колена у сутерену Јодне бање. Сецесијска зграда лепог изгледа, са понеким огромним стогодишњим стаблом у парку испред. Око платана, који се на да сагледати, спрема се да процвета ђурђевак. Само да још стигне пролеће. Пребирам у мислима које ме све обавезе очекују и говорим себи да се, док сам ту, опустим. Долазе људи, отварају ормариће у које остављају гардеробу, под маскама, ћуте. Посматрам двојицу младића и две девојке у касним двадесетим и питам се, док их гледам како се свлаче, шта је могло да им се деси. Нама осталима је све јасно, крштеница је у питању. Док се пресвлаче, светли се и беласа нежна и здрава кожа, без ожиљака, целулита, раница, бубуљица. Помало суспрегнуто, не и опуштено. Помало дечије. Онда, вадећи из кесе коју су донели са собом, облаче доње делове тренерице и беле мантилиће и схватам да су то наши будући терапеути, вероватно на стручној пракси.

Недуго потом причам младој колегиници о сопственој забуни, а она, кроз смех одговара како је, ето, дивно, почти недељу на такав начин.

Стари фрижидер

Тридесет година нас прати. Кад су се рођаци развели стајао је у пролазном, дугачком ходнику, уз већ постојећи. А поред њих и замрзивач – огромна шкриња. Кад се укључе, па зазује, да надоместе изгубљену хладноћу, шта рећи? Моцарт, Бетовен, Чајковски? Били су симболи моћи да се покаже да има довољно хране.

Нису јој дозволили да га однесе из куће којој више није припадала. Двадесетак година касније дошао је за њом у град. Радио неколико месеци. Завршио у монтажној гаражи. Данас стигао у викендицу.

Очистила сам га. Укључила. Ради. Задовољна.

Али, када сам остала сама са њим, кад је зазујао, у сећање навире сва гужва којом смо онда били изложени. Трпали смо храну у себе, да не би звечали празни. Извршавали наређења, салутирали, чекали ноћ да се охладимо. Сутрадан поново.

Кад зазуји, вртим се око сопствене осе, схватам како још из те куће нисам изашла и тражим нешто што бих могла појести. Било шта.

Буберуси

У јутарњем програму, на националним фреквенцијама, иде прилог о бубама популарно названим буберуси у студентском дому на Сајмишту, у Новом Саду. И сама сам прошла кроз то искуство. Сећам се, када се Н. и ја увече вратимо из биоскопа у Културном центру Новог Сада (захваљујући коме сам видела до тада све, готово све снимљене познате светске филмове) у студентску собицу, када бисмо упалили светло, почеле би да беже стотине таквих буба. Једном сам оцу однела мало већи транзистор. Пливао је у бубама. Срећом, *нису се йримиле* у родној кући.

Имала сам разумевања за њихов проблем. И телевизију која се као брижна мајка стара да улепша ружну свакодневицу. Код мене је проблем настао када се, у замагљеном огледалу, појавио обрис студенткиње која је говорила о проблему са бубама. У оних неколико реченица нигде смисла, запете, тачке нити падежа. Трема, шта ли је? И шта бубе руси имају са тим недостатком елементарне могућности да се у неколико реченица смислено изрази проблем?

Тајни непријатељи

Тајни непријатељи су кревет у који се спуштам, уморна и жељна малог окрепљујућег мира и заклона, поверљиво, као у свој.

А он, нижи.

Књига

Дани су се одужили, а ноћ је још увек довољна за неколико сати сна. Притисла жега која обесмишљава сваки покрет. Време је за књигу која се чита напољу, у хладу зеленила. Окренута сам леђима путу којим свакодневно пролази неколико девојчица од 5 до 15 година. Дошљакиња сам у њиховом крају, а жива ограда још није порасла толико да ме сакрије од погледа. Виделе су ме да читам, заваљена у лежаљци. Лош положај за читање Бернхарда. Данима читам *Поремећај*. Он ми дође на кашикицу, узимам у предаху нешто друго, па кад то завршим, онда му се вратим. И управо на месту где на десетак страна страсно описује мржњу према општинском службенику Мозеру, у свим правцима и на стотине начина, када сам напрегнута да ухватим све варијанте, проналазећи у њему сличности са неким личним искуствима, па узмицање пред реченицом да је човек *једно йерфидно и йросїо биће и да је њеїов сїворитїељ, заїїо шїїо їа је сїворїо, још йерфиднији и йросїији од њеїа* ме нехотице затиче како сам уплашена, престала да читам, одложивши књигу у траву. Тада сам приметила да су девојчице врло близу мене и да нас дели ограда. Додавале су једна другој лопту, која је пре тог морала да падне на бетон, свом снагом, да би је затим хватале. Помислила сам да је њихово понашање на неки начин изражавало незадовољство,

Гордана Ђилас

радозналост, подсећање на школу која се управо завршила. Да сам им туђа и другачија. Да треба да уђем у кућу и понесем књигу са собом. Ушла сам у кућу, али књига је остала да лежи у трави. Одбила је да се повуче.

Прави идентитет

Љупки разговор у рано јутро. Град утихне недељом, а у оазама зеленила ври од њиховог цвркутања. Излетела је из гнезда сићушна жутокљунка без довољно знања и вештине да се на њега врати. Одједном је завладао мук.

Док сам је хватала, уплашену, да је вратим на дрво, *знала сам* да ме њихове очи пажљиво посматрају и да знају шта ћу учинити. Вратила сам је на крошњу дрвета и удаљила се.

Још неко време трајао је мук, а онда су наставиле са песмом.

Зашто није удешено да могу да помогну свом најмлађем и најслабијем птићу не знам.

А опет, птице небеске нити ору нити жању, а опет имају могућност да преживе. Њима је довољна само *йесма*. Она је со и њиховог и нашег постојања.

Или, како би рекао један француски писац, други су нам потребни да легитимишу наше постојање, али смо тиме остављени њима на милост и немилост у погледу приписивања правог идентитета.

Друштвене мреже

Недуго пошто се са четири мачета појавила у дворишту још неуређене кућице у шуми, мршава и испијена, али посвећена задатку да их оспособи за живот, тражила је да је хранимо. Међутим, храну јој је отимао жилави мачор који би се изненада створио чим бих јој принела храну. Морала је да брани мачиће од њега.

Сви покушаји да га отерам остали су безуспешни. Није реаговао на чињеницу да је непожељан, није се чак ни склањао када сам покушавала да га отерам метлом. Онда бих прво њему дала храну, и када би пришао да једе, приносила сам њој. Снебивала се.

Неколико дана касније однела је мачиће на сигурније место, а потом је долазила сама, али са великим подливом на десном оку. Потом је и она нестала.

Од тада, па све до данас долазе у двориште најразличитије мачке, улазе слободно, и траже храну. Не говоре, само гледају. Како знају? Ко им је то рекао? Не посећују друштвене мреже, не твитују, не организују састанке, нити било какву врсту окупљања, али знају.

Толико о речима. Очигледно да су оне потребне и неопходне, осим осталог, за *зашићени* од заборава, ништавила, и бесмисла. Али има још нешто као *немушћи* језик који тек

треба да савладамо. Можда би нам то помогло да будемо солидарни.

P. S.

Сутрадан, тек што смо започели оброк, а ја записала ове реченице о њој, појавила се управо она. Огласила се мјаукањем. Рана на оку је готово зацелила. Дала сам јој да једе. Кад је завршила, дошла је да се поздрави.

Не знам да ли ми верујете? То није ни важно. Важно је да сам, окупана радошћу, са задовољством примила изразе њене захвалности.

Три реченице

Написала сам му поруку која се састојала од три реченице. Истим редом је одговорио на све три, кратко. То је могао да буде доказ да је имао снаге да прочита оно што сам му написала.

Са свиме се у ствари сложио. Али је на поздрав који је гласио – пуно те поздрављам, одговорио са – немој.

Била је то последња реченица коју ми је написао.

Црвено

Било је извесно да је исписивање три реченице могло да огласи завршетак једне дугогодишње преписке. Она се садржавала у одговору. Три реченице су у ствари питања која постављамо драгим људима онда када се чини да патња прожима редом сву појавност бића, људи и биљног света у којима смо заробљени.

Значе и вечно трајање: да би испуниле своју сврху морају да опседају језик толико дуго колико смо невидљивим концима везани за прапочетак. Да буду чврсте и јасне, као стена док појми како ће заувек одржавати ватру свих могућих реченица.

Можда ћу, за почетак, различитим бојама обојити ове реченице, када се одлучим да их напишем. Боје имају своју симболику и биће то нијансе црвеног: Отац, Син и Свети Дух.

Време је да се мала птица поново роди.

Белешка о аутору

Гордана Ђилас је рођена 1958. године у Накову, крај Кикинде.

Аутор је књиге огледа: *Шест њосленика Библиотеке Мајице српске*, Библиотека Матице српске, Нови Сад, 1998; књиге *Библиографија ИНДИС 1976–2009* (са Светланом Вуковић), ФТН, Нови Сад, 2010; *Библиографија радова академика Милеве Првановић*, Српска академија наука и уметности, Огранак, Нови Сад, 2012; *Библиографије Сусрећа библиографа у сѝомен на др Георгија Михаиловића : Инђија : 1983–2016* (са Маријом Јованцаи), Инђија, 2017; *Библиографије Свезака за историју Новог Сада 1–20* (са Љиљаном Косијер), Нови Сад, 2019. *Библиографија Пере Зубца : 1962–2020*, Нови Сад, 2021; *Сѝасоје Граховаи, живоѝи и дело* (са Јовицом Тркуљом), Кикинда, Руско Село, 2021.

Приредила је књиге: *Речи и време* Милана Пражића, Библиотека Матице српске, Нови Сад, 2002; *Оѝворени свети*, књига одабраних превода Душка Вртунског, Библиотека Матице српске, Нови Сад, 2003; *Почетѝак буне ѝроѝив гахија. Сликe Драѝан Сѝојков, Orpheus, Прометеј*, Нови Сад, 2004; *Tribina mladih: 1954–1977* (sa Nedeljkom Mamulom), Kulturni centar Novog Sada, Novi Sad, 2004; *Mapa sveta Petrovaradinske tvrđave* (sa Borivojem Popržanom, Nedeljkom Mamulom i Đorđem Pisarevim), Likovni krug, Novi Sad, 2005; *Kleine*

Bibliografie des Schriftenaushches : a smail bibliography on the exchange of publications / Georg Strien ; [bibliograoiphic materials of the exchange of publikations collected by Надежда Хотеева, Любовь Катц, Thomas Mann, Гордана Ђилас, Вера Прияшникова, Reference Services Department of the National Library of Poland, Adrian Shindler, Nijole Vasiliauskaite], Helsinki, 2008; Моја биоџрафија Ђорђа Лазаревића (са Драгом Његованом), Градска библиотека у Новом Саду, 2013; Водич Библиоџеке Матице српске, Библиотека Матице српске, Нови Сад, 2016. (на српском, енглеском и руском језику); Лазаревићи, Мало историјско друштво, Нови Сад, 2018; Субоџе и недеље Милана Лазаревића, Матица српска, Нови Сад, 2018; Живоџојис Срећка Михајловића : џрема рукоџису Милана Лазаревића, Мало историјско друштво, Нови Сад, 2019; Из моја живоџа Светислава Предића, Матица српска, Нови Сад, 2021.

Објавила је књиге поезије: *Пред ојледалом*, Матица српска, Нови Сад, 1985; *Госџодине, џосџодине*, Матица српска, Нови Сад, 1989; *Царски врџи*, Друштво књижевника Војводине, Нови Сад, 1996; *Звезда јуџа*, Светови, Нови Сад, 2002; *Усџуџина сџианица*, Браничево, Пожаревац, 2005; *Учиџељ сећања*, ауторско издање, Нови Сад, 2009; *Сећање које се није доџодило*, ауторско издање, Нови Сад, 2011; *Друџе сџивари*, Завод за културу Војводине, Нови Сад, 2012; *Била сам џослушно дрво: (изабране и нове џесме)*, Orpheus, Нови Сад, 2012; *Север, удаљен звук*, Повеља, Краљево, 2015; *Свакидашњи хлеб*, Друштво за очување баштине Дијак, Прибој, 2018; *Оџрашишање : џоема за мајку*, Фондација Група север, Нови Сад, 2020.

Приредила је и објавила преко седамдесет селективних библиографија савремених српских и других књижевних стваралаца.

За књигу *Учиџељ сећања* добила је Награду Печат ва-роши сремскокарловачке, 2010, за књигу *Сећање које се није дојодило* Награду „Милица Стојадиновић Српкиња”, 2011, Годишњу награду Накова, 2014. за изузетан допринос развоју културе и за књигу *Север, удаљен звук* Награду „Раде Драинац”, 2016, Венац Лазе Костића, 2018, Награду „Душан Панковић” за изузетна остварења у области српске библиографије, 2018, Награду Јефимијин вез за књигу „Свакидашњи хлеб”, 2019, Националну награду „Јанко Шафарик” за укупан допринос развоју библиотечко-информационе делатности и културе у Републици Србији, 2021.

gordanadjilas@gmail.com

Гордана Ђилас
СРЦЕ МАЛЕ ПТИЦЕ

Издавач
Архив Војводине
Нови Сад, Жарка Васиљевића 2А
www.arhivvojvodine.org.rs

За издавача
Др Небојша Кузмановић, директор Архива Војводине

Прелом
Владимир Ватић, ГРАФИТ, Петроварадин

Штампа
САЈНОС, Нови Сад

Тираж
300 примерака

ISBN 978-86-81930-76-2

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.41-14

ЂИЛАС, Гордана, 1958–

Срце мале птице : приповести / Гордана Ђилас. - Нови Сад :
Архив Војводине, 2022 (Нови Сад : Сајнос). - 109 стр. ; 20 см. -
(Библиотека Посебна издања / Архив Војводине)

Тираж 300. - Белешка о аутору: стр. 107–109.

ISBN 978-86-81930-76-2

COBISS.SR-ID 71800073

ISBN 978-86-81930-76-2